

УДК 631.1

ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ СТРАХУВАННЯ В АПК

Н.О.Долгошея, аспірант

Миколаївський державний аграрний університет

Статтю присвячено розробці обґрунтованих пропозицій і практичних рекомендацій щодо розвитку відносин страхового відшкодування збитків і втрат в АПК. Розглянуто динаміку розвитку страхового ринку в Україні. Проведено аналіз сучасного стану ефективності відносин страхового відшкодування збитків і втрат в АПК.

Статью посвящена разработке обоснованных предложений и практических рекомендаций по развитию отношений страхового возмещения и потерь в АПК. Рассмотрена динамику развития

страхового ринку в Україні. Проведен аналіз сучасного стану ефективності відношень страхового возмещення і втрат в АПК.

З часу прийняття Закону України "Про страхування" на страховому ринку в АПК намітився ряд позитивних тенденцій: зростання обсягів страхових платежів; збільшення величини страхових резервів; підвищення частки страхових премій в обсязі валової продукції; збільшення розмірів статутних фондів страховиків; випереджувальні темпи зростання страхових платежів щодо темпів зростання страхових виплат. Однак, сучасний стан відносин страхового відшкодування збитків і втрат в АПК характеризується повільністю, складністю і суперечливістю щодо свого розвитку.

Ефективність страхової діяльності завжди була в полі зору науковців, спеціалістів і практиків та знайшла належне відображення у наукових працях багатьох вітчизняних та зарубіжних вчених-економістів, а саме Осадця С.С., Базилевича В.Д., Грушка В.І., Лутака М.Д., Рейтмана Л.І., Шахова В.В., Яковенка І.В., Саркісова С.Е., Воблого К.Г., Василика О.Д., Клапківа М.С., Коломіна Є.В., Орланюк-Малицької Л.О., Сухова В.А., Чухно А.А. та інших науковців.

Виникнення суперечливих дій в ході формування ринкових відносин, необ'єктивність і невідповідність ринковим умовам механізму регулювання страхової діяльності в АПК з боку держави, її неухважність до задач підготовки соціальної бази страхування та інші аспекти цієї багатопланої проблеми залишаються дискусійними і потребують подальшого дослідження. Вітчизняна наука поки що недостатньо опрацювала такі питання як визначення оптимальних стратегій розвитку відносин зі страхування в АПК, забезпечення фінансової стійкості таких відносин, удосконалення фінансового контролю страхової діяльності в АПК.

Своє становлення український страховий ринок почав у 1991 році за відсутності власного страхового законодавства, а також органу державного нагляду за страховою діяльністю. Починаючи з 1991 року, відбувається бурхливий розвиток страхової діяльності. Починаючи з 1993 року, значного розвитку набуває особисте страхування, частка якого у загальній структурі страхового ринку

в 1993 році випереджала інші види страхової діяльності і складала 46%. В другому півріччі 1994 року інфляція відчутно знизилася. Це призвело до значного падіння темпів зростання страхової діяльності, частка якої скоротилася з 1,2% від ВВП в 1994 році до 0,45% від ВВП в 1995 році, насамперед, за рахунок скорочення з 47,1% в 1994 році до 38% частки особистого страхування у загальній структурі страхового ринку. Стрімкого розвитку на другому етапі одержало недержавне обов'язкове страхування, його частка у структурі страхового ринку зросла з 0,3% в 1993 році до 16,4% в 1995 р. Завдяки створенню Комітету у справах нагляду за страховою діяльністю, вже в 1994-1995 рр. була здійснена реєстрація страхових компаній і видано ліцензії, в яких було визначено ті види страхування, за якими страховик мав змогу здійснювати страхову діяльність. Усі страхові компанії України поділяються на дві основні групи: зі страхування життя та з ризикових видів страхування (рис.1).

З часу прийняття Закону України “Про страхування” на страховому ринку України намітився ряд позитивних тенденцій: зростання обсягів страхових платежів; збільшення величини страхових резервів; підвищення частки страхових премій у ВВП; збільшення розмірів статутних фондів страховиків; випереджувальні темпи росту страхових платежів щодо темпів росту страхових виплат (виключення — 1999 рік). Значний розвиток на цьому етапі одержало добровільне майнове страхування. Частка цього виду страхування у загальній структурі страхового ринку збільшилася з 29% в 1996 році до 35% в 1999 році, а в 1997-1998 рр. досягала 44-46%. Крім того, з'явилися якісно нові види страхування, наприклад, Укрстрахнагляд видавав ліцензії на майнове страхування власників приватизаційних і цінних паперів. Відповідно з розвитком нових видів страхування з 1995 р. до 1999 р. зросли доходи та надходження практично від всіх видів страхування. У 2001 р. найбільшу частку надходжень у розмірі 56,1% склали надходження від добровільного майнового страхування. При цьому ця частка зросла порівняно з 2000 р. на 3,4%. Динаміку доходів і видатків страхових компаній представлено на рисунку 2.

Серед актуальних проблем страхового захисту в агропромисловому комплексі варто зазначити наступні. У зв'язку з важливістю та необхідністю відшкодування збитків, завданих матеріальним ресурсам АПК, новою редакцією Закону України "Про страхування" передбачено обов'язкове страхування врожаю зернових культур і цукрових буряків сільськогосподарськими підприємствами всіх форм власності; страхування тварин на випадок загибелі, знищення, вимушеного забою, від хвороб, стихійного лиха і нещасних випадків згідно з переліком тварин, встановленим Кабінетом Міністрів України.

Страхування відповідальності юридичних осіб за спричинення шкоди життю та здоров'ю працівників АПК необхідне для підвищення матеріального забезпечення сільських мешканців, підвищення їх добробуту. В аграрній сфері кількість укладених договорів особистого страхування набагато менша, ніж у містах, що пов'язано з відсутністю необхідних коштів для укладання договору страхування, недостатньою поінформованістю сільського населення, недовірою до надійності страхового захисту та іншими обставинами. На нашу думку, страховику доцільно більш детально аналізувати можливості запобігання ризиків в АПК, активніше працювати над укладанням договорів особистого, майнового страхування, попередження фінансових ризиків з метою розширення страхової діяльності в АПК.

Особливістю страхового відшкодування збитків і втрат від ушкодження майна в АПК є те, що в основу визначення страхової суми за договорами майнового страхування покладено дійсну вартість страхованих об'єктів. У разі страхування майна не на повну вартість збитки при настанні страхової події, як правило, не відшкодовуються в повному обсязі. Розмір відшкодування залежить від системи страхового забезпечення, передбаченої конкретним договором страхування. Через страхування матеріальних ресурсів в АПК здійснюється запобігання ризиків знищення майна вогнем, у результаті стихійних явищ, неправомірних дій третіх осіб, проводиться страхування сільськогосподарських культур, багаторічних насаджень, а також тварин на випадок їх падежу, вимушеного

забою чи загибелі в результаті епідемії, хвороби, стихійного лиха чи навмисних дій третіх осіб.

У зв'язку з відсутністю необхідних коштів для укладання договорів страхування, недостатньою поінформованістю сільського населення, недовірою до надійності страхового захисту в аграрній сфері кількість укладених договорів особистого страхування набагато менша, ніж у містах. Тому страховим компаніям слід розширювати свою діяльність в АПК в напрямі попередження фінансових ризиків.

Достатньою умовою для підвищення ефективності страхової діяльності в АПК стане рішення проблеми підвищення ефективності і, у більш широкому змісті, запобігання кризи платоспроможності страховиків. Обрані оптимальні антикризові стратегії зводяться до комплексів, що включають часткові чи допоміжні стратегії: розширення присутності компанії на страховому ринку і збільшення страхового портфеля в сполученні зі зміною його структури від короткострокових до довгострокових договорів особистого страхування і збільшенням частки майнового страхування і страхування відповідальності; скорочення усіх видів витрат методами управління страховими ризиками, врегулювання збитків і економії витрат на ведення справи; оптимізація структури інвестиційного портфеля за рахунок переважного інвестування резервів у високоліквідні і прибуткові фінансові інструменти.